

BÓG JEST ZBAWIENIEM

(Księga Izajasza)

Księgi prorockie w kanonie biblijnym

W „Biblii hebrajskiej” księgi prorockie znajdują się między jej pierwszą częścią, czyli Pięcioksięgiem (Tora), a ostatnią grupą tekstów, zwanych Pismami (Ketubim). Starożytna tradycja żydowska bezpośrednio po Pięcioksięgu umieściła sześć ksiąg (Joz, Sdz, 1-2 Sm, 1-2 Krl), określając je mianem „proroków wcześniejszych”, które my nazywamy „Historia deuteronomiczną”, a po nich przekazała zbiór „proroków późniejszych”, składający się z czterech wielkich ksiąg prorockich: Izajasza, Jeremiasza, Ezechiela i tzw. „Dwunastu proroków mniejszych”. Jednak w odróżnieniu od kanonu przyjętego przez Kościół, Żydzi nie zaliczają do korpusu literatury prorockiej dwóch ksiąg: Daniela i Lamentacji, które umieścili w trzeciej części swojej Biblii, czyli w Pismach, a Księgi Barucha w ogóle nie włączyli do biblijnego zbioru. Żydowski układ ksiąg prorockich pozwala spojrzeć na proroka jako osobę, która przede wszystkim, dzięki światłu Bożego objawienia, interpretuje to, co się dzieje wokół niego, stając się jednocześnie duchowym przewodnikiem dla narodu. W chrześcijańskim kanonie biblijnym księgi prorockie znajdują się po pismach mądrościowych, tworząc ostatni zbiór literatury starotestamentowej. Układ ten jest oparty na Biblii greckiej, czyli Septuagincie, uzupełniony o pewne poprawki, które znalazły się w przekładzie łacińskim, czyli Wulgacie. Umieszczenie ksiąg prorockich przez tradycję chrześcijańską na samym końcu Starego Testamentu wskazuje, w odróżnieniu do kanonu hebrajskiego, że podstawowym celem misji proroka jest zapowiadanie wydarzeń, mających nadejść. Księgi prorockie stają się w ten sposób pomostem i bezpośrednim przygotowaniem do przyjęcia orędzia Nowego Testamentu, który je wypełnia. Prorocy w swoich mowach odsłaniali odwieczne plany Boga, a także przekazali świadectwo swojej wiary. Według pism Nowego Testamentu wiele wypowiedzi prorockich zrealizowało się i nadal realizuje się w osobie i życiu Jezusa Chrystusa oraz w rzeczywistości Jego Kościoła. Niektóre proroctwa oczekują jeszcze na swoje dopełnienie w czasie Sądu Ostatecznego, którego dokona Bóg nad całym stworzeniem. W nauczaniu prorockim dostrzegamy dwie istotne myśli. Jedna z nich koncentruje się wokół zapowiedzi kary i potępienia, próbując w ten sposób wstrząsnąć człowiekiem i wezwać każdego, kto doświadcza grzechu i jego skutków, do powrotu do Boga, poza którym nie ma zbawienia. Druga myśl przekazuje słowa o przebaczeniu i obietnicę nowego życia, którego jedynym źródłem jest także Bóg. W nauczaniu proroków uwidoczniła się mądra pedagogia Boża, która stopniowo prowadziła naród izraelski ku pełni prawdy, objawionej w osobie Jezusa Chrystusa.

Osoba proroka Izajasza

Imię „Izajasz” oznacza „Zbawieniem jest Bóg” (Jahwe). Widzimy wyraźnie, że już samo imię proroka wyraża najważniejszy wymiar misji Izajasza, który z woli Boga, stał się dla swojego narodu znakiem zapowiadającym zbawienie. Izajasz swoje posłannictwo realizował w Jerozolimie w drugiej połowie VIII w. przed Chr. (od 740 do ok. 700 r. przed Chr.). Był to czas naznaczony zbrojnymi konfliktami, które wówczas na starożytnym Bliskim Wschodzie prowokowała Assyria. Przypomnijmy w tym miejscu, że w historii Narodu Wybranego dokonał się już podział zjednoczonej monarchii, w wyniku którego wyłoniły się dwa niezależne królestwa: północne (Izrael) i południowe (Juda). Hebrajski tekst Księgi Izajasza informuje nas, że jego ojciec nazywał się Amoc, którego imię zostało transkrybowane w „Septuagincie” tak samo, jak znanego proroka Amosa. Jednak ojciec Izajasza, Amoc, nie miał nic wspólnego ze wspomnianym prorokiem Amosem. Izajasz był człowiekiem żonatym i posiadał dwóch synów, którzy nosili z nakazu Bożego symboliczne imiona, zapowiadające dla ludu izraelskiego przyszłe wydarzenia (Iz 7,3; 8,3). Prorok swoją działalność rozpoczął ok. 740 r. przed Chr. (Iz6,1), w roku śmierci króla Ozjasza. W czasie jego działalności Assyria doprowadziła do upadku Królestwa Północnego (722 r. przed Chr.), przemieszczając znaczną liczbę mieszkańców Izraela na własne terytorium. Misja proroka trwała co najmniej do 701 r. przed Chr., kiedy to Izajasz był świadkiem asyryjskiego oblężenia Jerozolimy, która w cudowny sposób została ocalona (Iz 37). Starożytna tradycja żydowska (Talmud jerozolimski; Talmud babiloński) podaje, że prorok zakończył swoje życie śmiercią męczeńską za panowania bezbożnego króla Manassesesa. Mimo że prawdziwość nauczania Izajasza potwierdziło nadejście zapowiadanych wydarzeń, to jednak za jego życia głoszone przez niego orędzie nie spotkało się z powszechnym przyjęciem. Wypowiedziane przez Izajasza proroctwa były przechowywane i

przekazywane jedynie w kręgach jego uczniów (Iz 8,16-20) Trzeba było czekać prawie dwieście lat, aby na nowo odkryć, jak bardzo aktualne jest przesłanie proroka. Dopiero upadek Królestwa Południowego (Juda) i jego stolicy, Jerozolimy, po którym nastąpiła deportacja babilońska (586 r. przed Chr.), spowodował, że w słowach Izajasza znaleziono zarówno wyjaśnienie dziejów Narodu Wybranego, jak i orędzie nadziei na przyszłość. Wówczas to zbiory oryginalnych mów Izajasza, działającego w VIII stuleciu przed Chr., zostały zebrane oraz uzupełnione o pewne dodatki, jak wypowiedzi innych proroków, którzy kontynuowali jego misję (538 r. przed Chr.). Egzegeza nowożytna, pod koniec XVIII w., wyróżniła w liczącej 66 rozdziałów Księżce Izajasza trzy zasadnicze części: rozdziały 1-39, nazywane nieraz księgą „Proto-izajasza” (z gr. pierwszy Izajasz); następne rozdziały 40-45, których autora określa się umownie „Deutero-Izajaszem” (z gr. drugi Izajasz) oraz ostatnia część, czyli rozdziały 56-66, przypisywane innemu anonimowemu autorowi, nazywanemu „Trito-Izajaszem” (z gr. trzecim Izajaszem). Obecnie podkreśla się, że Księga Izajasza stanowi jedną kompozycję, składającą się z kilku warstw, gdzie przesłanie proroka Izajasza, w sposób spójny i zintegrowany, odsłania Boży plan względem Izraela. Słowo Boże zapowiedziane przez proroka zostało potwierdzone przez nadchodzące wydarzenia historyczne.

Przesłanie pierwszej Księgi Izajasza (Iz 1-39)

Pierwsza część tego dzieła to „Księga sądu nad Judą i Izraelem”. Znajdują się tam przede wszystkim mowy samego Izajasza, wygłoszone do mieszkańców Królestwa Południowego (Judy). Bardzo ważne miejsce w tej księżce zajmuje opis powołania proroka (Iz 6). Fragment ten opowiada o głębokim duchowym przeżyciu Izajasza, w czasie którego doświadczył on, czym jest świętość Boga, tzn. że jest On całkowicie Inny od wszystkiego, co istnieje, oraz wolny od wszelkiej niedoskonałości moralnej. Wydarzenie to wpłynęło w sposób fundamentalny na kształt nauczania prorockiego Izajasza. Stając w blasku najwyższej świętości Boga, prorok odkrywa stan własnej grzeszności i niegodności. Zdając sobie sprawę z realności ludzkiego grzechu, Izajasz wie, że w tej sytuacji może zwrócić się jedynie ku Bogu i działać na rzecz Jego zbawczej obecności pośród swoich rodaków. Prorok, wytykając grzechy społeczności izraelskiej, jednocześnie uczy ich, że Bóg domaga się od swojego ludu postawy solidarności wobec ubogich i najsłabszych. Orędzie głoszone przez Izajasza nie tylko dotyczyło kwestii sprawiedliwości społecznej Narodu Wybranego. Wywoływane raz po raz konflikty zbrojne przez rosnące w siłę imperium asyryjskie sprawiły, że prorok zajmował się również sprawami natury politycznej. Tak zwana wojna syro-efraimska (koalicja Syrii z Królestwem Północnym przeciw Judzie w latach 734-732 przed Chr.), która zagroziła bezpieczeństwu Jerozolimy, a kilkadziesiąt lat później asyryjskie oblężenie tego Świętego Miasta 701 r. przed Chr.), stały się tłem dla prorockich zapowiedzi Izajasza, znajdujących się w tzw. „Księżce Emmanuela” (Iz 6-12). Centralna część tej księgi składa się z trzech sekcji, zapowiadających królewskiego Mesjasza – Emmanuela (Iz 7; 9; 11). Pierwsza z nich mówi o jego narodzinach (Iz 7). To tam znajdują się bardzo dobrze znane nam słowa, mówiące, że cudownie narodzone dziecko stanie się znakiem zbawczej obecności Boga pośród swojego ludu, przeżywającego różne zagrożenia: „Oto panna pocznie i porodzi Syna, i nada Mu imię Emmanuel” (Iz 7,14). Druga sekcja ukazuje radość z pojawienia się na świecie tego cudownego dziecka (Iz 9,1-6), a trzecia kreśli obraz jego rządów, zapowiadając nadejście królestwa pokoju (Iz 11,1-9). Chociaż elementem dominującym w pierwszej części Księgi Izajasza są zapowiedzi dotyczące sądu i kary, jako konsekwencje popełnianych grzechów, to jednak Księga Emmanuela tchnie nadzieją, że ostatnim słowem Boga, skierowanym do swojego ludu i całego rodzaju ludzkiego, będzie zbawienie. Dla wspólnoty chrześcijańskiej radosne zapowiedzi Emmanuela wypełniły się w sposób doskonały w osobie Jezusa Chrystusa, który przyniósł ludzkości ostateczne zbawienie.

Orędzie drugiej części Księgi Izajasza (Iz 40-55)

Druga część Księgi Izajasza nazywa się „Księgą Pocieszenia”. Została napisana w czasie wygnania babilońskiego, w połowie VI w. przed Chr., przez nieznanego nam z imienia proroka, określanego mianem „Deutero – Izajasza). Tragiczne doświadczenie niewoli babilońskiej, które pozbawiło Izraelitów własnej ziemi, Świętego Miasta, jakim była dla nich Jerozolima, a także które przyniosło zniszczenie świątyni, kazało stawiać wygnańczej społeczności szereg pytań o sens tego wszystkiego. Deutero – Izajasz patrzy na te wydarzenia z perspektywy wiary, która pragnie wszystkich obdarzyć swoją sprawiedliwością i zbawieniem. Prorok, interpretując aktualną sytuację przesiedlonych do Babilonii Izraelitów, ogłasza, że perski władca

Cyrus stanie się narzędziem Bożego wybawienia, pozwalając społeczności żydowskiej na powrót do ojczyzny (Iz 45,1-8). A więc Bóg posłużył się poganinem, przedstawionym w Biblii jako Boży sługa, by przynieść ocalenie Izraelitom. Pobyt w Babilonie, pośród różnych narodów sprawił, że Deutero – Izajasz uświadamia społeczności izraelskiej, że oni też zostali wybrani przez Boga, by stać się sługą zbawienia wszystkich ludzi. Jednak zbawienie wieczne przyniesie całemu światu dopiero idealny sługa Boga, który złoży ofiarę z własnego życia. Ten ważny temat autor podejmuje w ramach czterech poetyckich utworów, nazywanych „Pieśniami o służbie Pana”. Fragmenty te tworzą pewną całość, która przyjmie kształt rozwijającego się dramatu. W pierwszej pieśni Bóg przedstawia swego wybranego sługę, mówiąc o jego powołaniu i powierzeniu misji polegającej na utrwaleniu prawdziwej religii w świecie. Druga pieśń ma charakter opowiadania autobiograficznego, w którym sam sługa opowiada o swojej drodze w realizowaniu zbawczej misji, skierowanej do Izraela i pogan. Trzecia pieśń stanowi wyznanie sługi o cierpieniach doświadczanych podczas pełnienia swojej misji. Czwarta pieśń, stanowiąca kulminacyjny moment tego dramatu, ukazuje cierpienie niewinnego sługi oraz jego śmierć, która ma charakter wynagradzający za grzechy innych. Wspomniane „Pieśni o służbie Pana” stanowią proroctwa, do których odwoływał się sam Jezus Chrystus, a także tradycja nowotestamentowa, mówiąc o ich wypełnieniu w misji i odkupieńczej śmierci Syna Bożego.

Treść trzeciej części Księgi Izajasza (Iz 56-66)

Ostatnia część Księgi Izajasza, nazywa się „Księgą Tryumfu”, a jej nieznanego autora określa się „Trito – Izajasz”. Jest to zbiór różnych prorockich wypowiedzi z okresu po powrocie Izraelitów z deportacji babilońskiej. Wcześniejsze zapowiedzi Deutero – Izajasza, głoszące nowy „exodus”, tym razem z babilońskiego domu niewoli, jako wydarzenie o wiele wspanialsze niż wyjście z Egiptu, zostały zrealizowane w wyniku dekretu perskiego króla Cyrusa (539 r. przed Chr.). jednak po powrocie okazało się, że Izraelici w własnej ziemi borykają się z biedą, a odradzająca się wspólnota jerozolimska składa się z ludzi słabych, wracających do starych grzechów. Niewola babilońska, ukazywana jako sąd Boży nad Izraelem, skończyła się, zbawienie powinno być blisko, ale rzeczywistość nie bardzo to potwierdzała. Bóg jednak nie cofa swojego słowa, a w obecnej sytuacji poucza swój lud, że pełna realizacja Jego obietnic zbawczych dokona się w nowej wspólnocie wierzących, która odrodzi się moralnie i duchowo, a swoje życie oprze na prawie Bożym. Trito – Izajasz, kontynuując i aktualizując w nowych okolicznościach przesłanie Izajasza, naucza o miłości Boga i Jego wielkim pragnieniu, aby zbawieniem objąć cały świat. Nowe działanie zbawcze Boga ma charakter eschatologiczny. Zapowiadane przyszłe zbawienie doprowadzi do odnowienia całego wszechświata. Stanie się to po wcześniejszym usunięciu z niego wszelkiego zła i będzie miało zasięg powszechny, obejmujący „wszystkie narody i języki”. Centrum odnowionego porządku będzie zajmowała opromieniona Bożym światłem i chwałą nowa Jerozolima, przemieniona obecnością samego Boga.

Aktualność przesłania Izajasza

Księga Izajasza to „zwiastunka dobrej nowiny” o Bogu, który jako pasterz troszczy się o swoją trzodę, przynosząc jej zbawienie. Nie jest zatem zaskoczeniem, że wypowiedzi zawarte w tym dziele są często cytowane w Nowym Testamencie w odniesieniu do osoby Jezusa Chrystusa, jedyne Zbawiciela każdego człowieka. To właśnie Księga Izajasza stała się inspiracją dla rozumienia terminu „ewangelia” jako dobrej nowiny o zbawieniu. Jeżeli uświadomimy sobie, że najważniejszym celem życia człowieka jest osiągnięcie zbawienia, to prorok Izajasz bardzo wyraźnie wzywa nas do zmiany własnego życia, abyśmy postępując zgodnie z Bożą wolą, je osiągnęli. Izajasz ogłasza, że „poza Bogiem nie ma zbawcy” (Iz 43,11).